

Hooger  
achten  
ng te doen,  
gepleegd  
n; en de  
sichtneming

wen Hoog-  
aldus, dat  
Kerken als  
onderwijs

e maal uit  
e eerst het  
oogleeraren  
a tot eene  
geven van  
is aan de  
hunnerzijds  
d schrijven  
de benoe-  
zwaar niet  
te ruimen  
en de zaak  
de. Ingeval  
benoeming  
n door, en  
reming van  
ging voor

uit van de  
oger Onder-  
leggen en  
bij deze  
even zij bij  
e maanden  
eten van  
derwijs; en  
te schikking  
benoeming  
recht van  
ie over het  
een bezwaar  
ar door de  
d, gaan de  
en laten de  
erzijds eene

achten het  
atoren een  
nnen doen,  
n is, ter-  
je Univer-  
siteit wordt,  
de benoe-  
en met de  
kelijke Cu-  
cid, mogen  
g doen, die  
d medege-  
krijgt, en  
dit moeilijk  
onlijke ge-  
wij de Di-  
mogen doen  
e goedkeur-  
baar beslag

woordingen,  
lat door de  
recht is ge-  
et vette let-  
de Schrift?  
erde alinea  
ren, dat de  
Universiteit  
de Synode  
ke Curato-  
acht. In de  
it wel, dat  
i tegen een  
Kerkelijke  
de Gene-  
recht, maar  
Universiteit,  
er verwerpt.  
Hieruit leidt  
s de einde-  
cht zou heb-

een raadsel,  
rgaderingen  
kingen kun-  
velisting is  
a te duiden,  
naak *finaal*  
Universiteit  
eggen. Om-  
wel dit aan-  
g opziet na  
deze be-  
seming een

n het be-  
Ds. Fern-  
in bewo-  
stische o-  
e bedoeling  
atoren een  
en dan aan  
siteit.

te zijn, dat  
ndruk gold  
t wij juist  
de opstel-  
t, is door  
e broederen  
g antwoord  
eerde woor-  
cht, die ge-  
rekenen  
ring zelf zoo

geopperd is,  
om de beide  
luidend te  
ijl wint het  
nleiding tot  
eggenomen.  
de Generale  
mand enig

g, die tegen  
pt-contract  
actie maar  
dt. Dit be-

TRACT.

et de Direc-  
er Onderwijs

zal van weerszijden opzeggbaar zijn, mits hiervan  
een jaar van tevoren kennis gegeven worde.

Ook bij dit artikel houden wij ons aan  
hetgeen *publiek gezegd* is. De insinuaties,  
die men *heimelijk* rondstrooit, achten wij te  
beledigend om ze zelfs te weerleggen. Er  
zijn beschuldigingen, waarop een man van  
karakter niet antwoorde kan.

De bedenking, die publiek is uitgesproken,  
is, dat door deze slotbepaling de gehele  
regeling op losse schroeven wordt gesteld.  
Het contract kan elk oogenblik worden opge-  
zegd. Indien een der beide contractanten,  
hetzij de Generale Synode of de Vereenig-  
ing voor Hooger Onderwijs, na korten tijd  
spijt kreeg van de gedane concessies en  
het contract opzegt, zou de mede-contract-  
ante daardoor in niet geringe moeilijkheid  
kunnen komen. Elke scheiding van wat  
met zoveel moeite is saamgebracht, zou  
niet alleen op financiële, maar op morele  
offers komen te staan. Het was daarom  
veel beter, dat het contract voor een  
*vasten tijd* werd gesloten, bijv. voor den  
tijd van vijftien jaar, met de bepaling dat  
eerst na dat tijdsverloop wijzigingen in  
het contract zouden kunnen aangebracht  
worden.

Natuurlijk is dit gevaar aan de aandacht  
der broeders die het concept onderteekend  
hebben, niet ongaan. Zonder onbescheiden  
te zijn mag wel worden meegedeeld, dat  
Prof. Noordzij, die dit bezwaar in de *Ba-  
nijn* opperde, reeds op de vergadering te  
Utrecht een voorstel in dien geest had in-  
gegeven. Dat de onderteekenaars van het  
advies met dien voorstel niet zijn mee-  
gegaan, was geenszins omdat men dit ge-  
vaar niet inzag, maar omdat tegenover den  
voorslag van Prof. Noordzij niet minder  
bezwaren bleken te bestaan.

Voorreest bracht men het kerkrechtelijk  
bezwaa in, dat een Generale Synode moei-  
lijk een besluit kan nemen, waardoor de  
volgende Generale Synodes in rechten zou-  
den gebonden zijn. Een contract, stel voor  
vijftien jaar gesloten, zou vier achtereen-  
volgende Synodes binden. Ook al oordeelde  
een volgende Generale Synode, dat het con-  
tract voor de Kerken nadeelig was, dan  
zou deze Synode het contract niet kunnen  
wijzigen of opzeggen, dan met goedvinden  
der Vereeniging. Een Vereeniging, die  
indien we ons zoo mogen uitdrukken, een  
*doorlopend* bestaan heeft, kan een contract  
voor jaren sluiten. Maar een Generale  
Synode, die, zoodra haar zittingen zijn af-  
geloopen, ophoudt te bestaan, kan dit  
eigenlijk niet.

In de tweede plaats achtte men, dat er  
geen gering bezwaar tegen bestond, het  
contract telkens na *vijftien jaar* weer ge-  
heel op losse schroeven te stellen. Zooda  
de bepaling thans luidt, loopt het contract  
van zelf door. Het is, als men zoo wil, een  
huwelijkssluiting *voor het leven*. Niet licht  
zal of de Vereeniging of de Generale Synode  
er aan denken een contract, dat met zoo-  
veel moeite is tot stand gekomen, te ver-  
breken. Daarentegen, wanneer na vijftien  
jaar het contract afloopt en hernieuwd moet  
worden, zal men van zelf aan beide zijden  
gaan vragen, of er geen andere condities  
te bedingen zijn. Het loven en bieden zal  
opnieuw aanvangen, en de onoverwinnelijke  
strijd, die thans gestreden wordt, dreigt dan  
telkens weer uit te barsten.

Maar het ernstigste bezwaar is, dat de  
Generale Synode door zulk een vijftien-jarig  
contract belet zal worden voor de *autonoomheid*  
van het beginsel zorg te dragen. Gesteld,  
dat aan de Vrije Universiteit onder de  
niet-theologische hoogleraren een man op-  
stond, die bedenkelijke leerstellingen ver-  
kondigde; dat zulk een hoogleraar invloed  
kreeg op de hoogleraren in de theologie  
en de studenten, en de Vrije Universiteit  
weigende zulk een hoogleraar te ontslaan,  
dan zou de Generale Synode haar theolo-  
gische school, zoodat jaren als het contract  
nog duurde, aan dien verderfelijken invloed  
moeten blootstellen en het contract niet  
kunnen verbreken.

Niet in het belang der Vrije Universiteit,  
maar in het belang der kerken is deze be-  
paling daarom gemaakt, zoodat zij thans  
luidt. Met dezen sleutel in handen blijven  
de kerken altoos meester van haar Theo-  
logische school. Zoodra eenig gevaar dreigt,  
moet de generale Synode kunnen door-  
tasten. Haar door een contract voor vijftien  
jaar te binden, zou daarom stellig niet in  
het belang der kerken zijn.

Hoewel naar onze overtuiging het slot-  
artikel dus kerkrechtelijk alleen juist is en het  
meest in het belang der kerken, neemt dit  
echter niet weg, dat wanneer een belangrijk  
deel der kerken van oordeel bleek, dat het  
contract niet kan worden aangenomen, wan-  
neer er geen zekerheid is, dat men over  
en weer gedurende de eerste vijftien jaren  
geen pogingen zal aanwenden om nieuwe  
concessies te verkrijgen of de gedane con-  
cessies weer teniet te doen door opzegging  
van het contract. — getracht zou kunnen wor-  
den aan dit bezwaar tegemoet te komen. Van  
de zijde der vereeniging voor Hooger Onder-  
wijs zal er wel geen bezwaar tegen bestaan,  
het contract voor een zeker aantal jaren  
vast te leggen. Wanneer de Vrije Univer-  
siteit, gelijk de meerderheid der onderte-  
kenaren het wenschelijk oordeelde, niet te  
Amsterdam bleef, maar naar elders ver-  
plaatst werd, dan zou dit zulke belangrijke  
financiële offers eischen, dat de Vereeniging  
zeer niet gaarne aan het gevaar zou bloot  
staan, dat een volgende Generale Synode  
het contract verbrak en daarmee al de  
verreken winste voor de Theol. faculteit  
weer verloren ging.

Het wantrouwen, alsof in dit slotartikel  
de herfboom zat, waardoor de Universiteit,  
nadat de saamsmelting der beide inrichtingen  
een feit was, de Kerken zou kunnen *dwingen*  
het contract te wijzigen in voor haar voor-  
deeligen zin, is niet alleen krenkend voor  
de mannen, die aan de Universiteit de leiding  
hebben, maar ook geheel ongemotiveerd.

Maar nu dit wantrouwen eenmaal is opge-  
wekt, zal men wellicht beter doen met een  
vaste tijdsbepaling in het contract op te  
nemen, gedurende welke geen *wijzigingen*  
in het contract kunnen worden aangebracht  
dan met wederzijdsch goedvinden. Het recht  
om het contract zelf te *verbreken*, wanneer  
principieel gevaar dreigt, zal echter voor  
beide partijen altijd moeten gehandhaafd  
blijven. Trouwens, dit recht behoeft niet  
eens in een artikel omschreven te worden.  
Het spreekt vanzelf. Nood breekt altoos wet.

### Agitatie.

Onze redactie heeft het bij de broederen,  
die tegen de aanneming van het Concept-  
contract zijn, verkworven.

Met name onze kenschetsing van de thans  
ontstane beweging als een agitatie, die groo-  
teels door onjuiste geruchten in het  
leven was geroepen, schijnt kwaad bloed te  
hebben gezet.

Gaarne verleen wij aan Ds. Kaptein  
van Axel het woord om hierover in ons  
blad zijn beldag te doen:

Aan den Redacteur van de *Herant*  
*Mijnheer de Redacteur!*

Vergun mij s.v.p. eenige ruimte in uw blad  
voor dit schrijven.

Met bevrediging las ik een en ander van  
wat onder het opschrift: „Mag men doorgaan?”  
in de *Herant* No. 1269 wordt beweerd.

‘t Is echter niet zozeer uw raad zelf, die me  
aanleiding geeft tot dit schrijven, als wel de  
voorstelling van de zaak in quaestie, die aan  
uwen raad ten grondslag ligt.

M. i. is die voorstelling ten eenen male on-  
juist, en mag het niet zonder een woord van  
protest voorbijgaan, dat ze zwart op wit in de  
*Herant* gegeven wordt.

Zoo zegt u, dat de Generale Synode het recht  
noch de bevoegdheid heeft om het concept-  
contract aan te nemen, indien het metterdaad  
in *Augustus* blijkt, dat een zeer belangrijk deel  
onzer kerken principieel tegen de eenheid van  
opleiding is. Daar stelt u het dus voor, alsof  
een tegenstander van het concept-contract van  
zelf ook is een principieele tegenstander van  
eenheid van opleiding.

Dat is een beslist onjuiste voorstelling. ‘t Con-  
cept-contract geeft geen principieele oplossing  
van het vraagstuk der opleiding. U noemt het  
zelf een compromis.

Vele tegenstanders van het concept-contract  
zijn principieel vóór eenheid van opleiding.  
Ware uwe redenering juist, dan zou b.v.  
Ds. Klaarhamer van Utrecht, die het niet eens  
is met het concept-contract, ook principieel zijn  
tegen eenheid van opleiding.

Niet minder onjuist is uwe voorstelling, waar  
u nog „een bijzondere draagende in dit spe-  
ciale geval” bijbrengt, en wel, dat de bezwaren  
tegen het concept-contract niet zozeer hun oor-  
zaak vinden in het contract zelf.

U constateert daar eenvoudig iets, dat u niet  
bewijst en ook niet zoudt kunnen bewijzen.  
Want wel ter dege liggen er voor hen, die  
den weg in het advies der 25 aangewezen, niet  
op willen, bezwaren in het contract zelf, gelijk  
trouwens ook aan u wel geen geheim meer  
wezen zal.

De insender in de *Banijn* bewijst hier niets.  
Zoo er bewijskracht gelegen ware in hetgeen  
die insender schreef, zoudt u daartoe kunnen  
en mogen concluderen, maar — ten opzichte  
van hem alleen; niet ten opzichte van alle be-  
zwaarden.

Bepaald *knetsend* is uwe voorstelling, waar u  
als grond van oppositie aanwijst: „onjuiste  
mededeelingen”, „vervalsing”, „onware ge-  
ruchten”, en „kunstmatige opwekking der ge-  
moederen”.

Er zou meer zijn, waarop met reden aan-  
merking kon worden gemaakt. Dit zijn de hoofd-  
zaken.

En doel van dit schrijven is niet om mezelf,  
als tegenstander van het Concept-contract, tegen  
de minder waardeerende voorstelling, die het  
u belijft van de bezwaarden te geven, te ver-  
dedigen. Ook niet, om het azaard voor anderen  
op te nemen. Ieder spreke voor zich.

Maar om er tegen te protesteren dat de  
Redactie van de *Herant* klakkeloos weg een  
averechtse voorstelling geeft van de zaak en  
m. a. w. de bezwaarde broederen „qualificeert  
als deels moedwillige onruststokers in de kerken,  
door allerlei valsche drijfveeren gedreven en  
allerlei onserlijke middelen gebruikende, deels  
onnoozelen, die zich laten opzweepen.”

Te meer nog, waar u dat voorstelt, niet als  
persoonlijke mening, maar als een objectieve  
onweersprekelijke waarheid.

Ook de Redactie van de *Herant* heeft niet  
het recht, alsof te handelen tegenover hen, die  
de vrijheid nemen met haar van opinie te ver-  
schillen. Ik weet niet, of dergelijk schrijven  
dienstig zal zijn om „de kracht der waarheid  
de overhand te doen behouden.”

En als de *Herant* op deze wijze het vuur  
opent tegen de bezwaarde broederen, welke  
zonderling gedachte moet men zich dan wel  
vormen van de „eerlijke middelen”, waarmee  
„een dapper soldaat” strijden moet om „de  
overwinning te behalen.”

U bij voorbaat dankend voor de verleende  
plaatsruimte, verblijf ik, geachte Redactie,  
Uw diu, dnu.,

K. J. KAPTEIJN, F. D. M.  
Axel, 30 April 1902.

Wat Ds. Kaptein hier schrijft, dat wij de  
bezwaarden hebben gequalificeerd als „deels  
moedwillige onruststokers in de kerken, door  
allerlei kwade drijfveeren gedreven en al-  
lerlei onserlijke middelen gebruikende, deels  
onnoozelen, die zich laten opzweepen” is  
ten eenenmale onjuist. Zulk een qualifica-  
tie staat nergens in de *Herant* te lezen.

Indien we ons aan zulk een vervalsing  
hadden schuldig gemaakt, zouden wij de  
eersten zijn om hierover publiek schuld te  
belijden. Niets is verder van onze bedoeling  
dan olie te willen gieten in het vuur der  
hartstochten, dat thans in onze kerken gloeit.  
Het bewijs hiervoor is gemakkelijk te  
leveren.

De *Herant* heeft niet alleen het Concept  
der 25 broederen, maar evenzeer de afwij-  
kende adviezen van Ds. Klaarhamer, Prof.  
Noordzij in extenso overgenomen; van elk  
woord van critiek zich onthouden en zelfs  
het goed recht dezer broederen verdedigd  
om op zakelijke, aan het Concept zelf ont-  
leende gronden tegen de aanneming van dit  
Concept bezwaar te hebben.

Wij zijn verder gegaan dan dat.

Toen een deel der pers o.i. te eenzijdig  
de loftrampet stak voor Ds. Klaarhamer,  
alsof hij alleen een daad van moed deed  
door voor zijn beginsel uit te komen, hebben  
wij dienzelfden lof gevraagd voor de broe-  
deren ter andere zijde, die voor de „eigen  
inrichting” meenden te moeten opkomen.  
Aan de eerlijkheid van de overtuiging dezer  
broederen is door ons nooit getwijfeld, ook  
al was hun standpunt het onze niet.

Geheel anders daarentegen staan we  
tegenover de „agitatie”, die daarna is ver-  
wekt en die o. l. op zeer bedenkelijke wijze  
de rust der kerken heeft verstoord.

Terwijl de voorstellers van het concept  
geen enkele poging hebben gedaan om hun  
advies door te drijven; de kerken geheel vrij  
hebben gelaten in haar oordeel, en slechts  
twee hunner kalm en zakelijk hebben aange-  
geven, waarom zij dit advies hadden onder-  
teekend, hebben de bezwaarde broeders met  
hun geschriften de kerken overstromd,  
geheime vergaderingen belegd, „alle man  
op zijn post geroepen”, alsof er een veld-  
slag moest geleverd worden, en zelfs den  
raad gegeven, dat niet alleen kerkeraden  
en classieke vergaderingen, maar tot de  
gemeentelieden inluits moesten saamkomen  
om protesten naar de Synode te zenden.  
Men is zelfs zoover gegaan van publiek het  
wachtwoord te geven, dat naar de meer-  
derde vergaderingen *niemand* mocht afge-  
vaardigd, *die niet tegen het concept is*. In-  
dien dit soms geen „agitatie” heeten moet,  
wat is het dan wel?

En wat nog erger is, men heeft bij deze  
agitatie gebruikt gemaakt van tal van onjuiste  
mededeelingen, onware voorstellingen en  
vervalsingen, die uiterst krenkend zijn  
voor de goede trouw der broederen, die  
het advies hebben onderteekend. Elders  
in ons blad hebben wij reeds aangewezen,  
hoe onwaar de voorstelling is, alsof de  
slotbepaling van het contract aldus gesteld  
zou zijn door de voorstanders der Vrije  
Universiteit met de geheime bedoeling, om  
straks de kerken door opzegging van het  
contract te dwingen de thans verworven  
rechten weer prijs te geven. Eer bleek, dat  
men van de zijde der Universiteit er wel  
het minst bezwaar tegen hebben kan, het  
contract voor een vast aantal jaren te  
sluiten, omdat juist voor de Universiteit  
een verbreken van het contract de schromeli-  
jkste gevolgen na zich slepen zou.

Even onjuist is het gerucht gebleken, dat  
de Minister zwager ging van het plan om  
de Theologische faculteiten onder Staats-  
controle te brengen. Even onjuist de be-  
denking aan Art. 2 ontleend, alsof daarin  
de bedoeling lag, dat de Universiteit de  
benoeming van een hoogleraar zou kunnen  
beletten, wanneer de Generale Synode deze  
benoeming toch had goedgekeurd. Even  
onjuist het bezwaar, nu pas weer door Ds.  
Vogelaar in de *Geldersche Kerkbode* geopperd,  
dat de hoogleraren in de Theologie aan  
de Enquêtecommissie zouden onderworpen  
worden, want op de vergaderingen te Utrecht  
is juist het tegendeel vastgesteld, gelijk Prof.  
Noordzij uitnemend goed weet. En einde-  
lijk — want indien we alle „onjuiste me-  
dedeelingen” wilden opnoemen, zouden we een  
halve *Herant* kunnen vullen — even onjuist  
is de voorstelling alsof de onderteekenaars  
van het Concept bedoelden de *Theologische  
School te laten verdwijnen*; een voorstelling,  
die niet alleen uitermate krenkend is voor  
mannen als de broeders Bos en Littooy, die  
heel hun leven juist voor de school hebben  
gestreden, maar waartegen ook Dr. Wag-  
enaar met kracht en klem van redenen in de  
*Zuider Kerkbode* opkwam.

En nu wordt hier om de eere onzer  
kerken nog verzwegen, wat in besloten ver-  
gaderingen, kerkeraden en classes in stilte  
rondverteld wordt. Licht Axel zoover van  
het centrum des lands, dat Ds. Kaptein in het  
geheel niet gehoord heeft van de „geruchten”,  
die na zekere vergadering te Utrecht de  
ronde deden? Geruchten, dat het afwijkend  
advies van Ds. Klaarhamer gepubliceerd was  
op aanraden van een hooggeacht broeder  
van de Vrije Universiteit, die nu ja het concept  
wel onderteekend had, maar langs deze  
achterdeur zijn amendementen op de Synode  
wilde brengen? Geruchten, dat evenzo twee  
andere broederen, die in zeer nauwe relatie  
tot de Theologische school staan, reeds  
ernstig berouw hadden dat hun naam onder  
het advies stond, terwijl één dzer broe-  
deren nog kort te voren openlijk gezegd had,  
dat hij na de verklaring van de *Herant*  
zijn handteekening gestand deed en de ander  
kocht daarop in het Tijdschrift voor Gere-  
formeerde Theologie het concept warm  
verdedigde en aanbeval?

Met smart spreken we deze dingen uit.  
Alleen omdat Ds. Kaptein *bewijst* vraagt  
voor hetgeen lippis en tonsoribus notum est.

Dat door deze onjuiste berichten de Ker-  
ken belet zijn geworden, een onpartijdig en  
billijk oordeel over het contract te vellen,  
zoodat het daar ligt, is geen subjectieve  
indruk van onze redactie, gelijk Ds. Kap-  
tein meent, steunt ook niet alleen op de  
uitlating van een enkelen inzender in de  
*Banijn*, maar werd ons van alle zijden zoo-  
wel door voor- als tegenstanders van het  
Concept meegedeeld.

Wil Ds. Kaptein een zeer positief bewijs?  
Na de rondborstige verklaring van den  
Minister, dat de booze plannen, hem toege-  
dicht, onjuist waren, werd in de week  
daarop in onderscheidene classieke ver-  
gaderingen, in Zuid-Holland gehouden, het  
concept-contract met algemeene of bijna  
algemeene stemmen, aangenomen.

Geeft dit dan geen hope, dat wanneer  
alle misverstand zal zijn opgehelderd en  
het Contract om *alle* misverstand af te  
snijden op enkele punten zal zijn aangevuld  
en gewijzigd, de thans bestaande oppositie  
belangrijk slinken zal, en men wellicht ten  
slotte tot een „entente cordiale” zal kun-  
nen komen?

Het verblijdt ons daarom, dat Ds. Kap-  
tein, die tegen het Concept is, zich een

warm voorstander verklaart van de eenheid  
van opleiding. Trouwens, voor bestendiging  
van de bestaande gedeelheid pleit schier  
niemand. Op de Synode van Groningen  
werd reeds verklaard, dat *alle* kerken voor  
eenheid van opleiding waren. De kerken  
behoeven dus voor deze eenheid niet „tijp  
gemaakt”; ze verlangen niets liever, dan  
dat deze eenheid komt, en wij twijfelen niet,  
of de kerken zullen niet rusten voordat deze  
eenheid verkregen is.

Natuurlijk kan die eenheid nooit bereikt  
op de wijze, die de protesteerende broe-  
deren te Utrecht in hun contra-advies heb-  
ben aangewezen, of die door Prof. Linde-  
boom in de classis Zwolle thans is bepleit.  
Deze zogenaamde *radicale* oplossing bestaat  
daarin, dat de Generale Synode met de Uni-  
versiteit een contract zal sluiten, waarbij deze  
haar Theologische faculteit of geheel ophiet  
of alleen in stand houdt voor de doctoraal-  
studie en de studenten verplicht zullen wor-  
den, voor hun theologische studie *niet* uit-  
gebrekt gebruik te maken van de „School der Ker-  
ken,” die geheel los naast de Universiteit  
moet blijven bestaan. Dit is geen *oplossing*,  
maar een *doorhakken* van den knoop. Het  
wil dat het *seminaristische* beginsel zegelieren  
zal en het *universitaire* de kop zal worden  
ingedrukt. Het is geen vredesvoerslag, maar  
een ultimatum.

Niet alleen zal de Vrije Universiteit harer-  
zijds nooit zulk een contract willen sluiten,  
waarbij zij haar meest invloedrijke faculteit  
prijs geeft, om daarvoor *niets* in de plaats  
te ontvangen, maar ook de meerderheid der  
kerken, die steeds principieel voor de uni-  
versitaire opleiding zich verklaarde, zal zulk  
een voorstel nimmer kunnen goedkeuren.  
En gesteld al een oogenblik, dat door agitatie  
een toevallige meerderheid op de Generale  
Synode voor zulk een voorstel te vinden  
ware, dan zou deze meerderheid toch een  
zoo sterke en beslissende minderheid tegenover  
zich vinden, dat aan het doorzetten van zulk  
een voorstel niet te denken viel.

Wanneer straks op de Generale Synode  
blijkt, dat dit contra-voorstel voor de  
Vrije Universiteit *onaanvaardbaar* is, en door  
de meerderheid der Kerken *niet* gewenscht  
wordt, dan zullen de broeders, die zoo sterk  
voor eenheid van opleiding ijveren, en ver-  
klaard hebben, dat handhaving van het  
statu quo voor den vrede der kerken beden-  
kelijk was, ongetwijfeld wel bereid worden  
bevonden, mede te werken tot een *practi-  
sche* oplossing, waardoor geen van de beide  
beginselen gescheiden wordt, en die daarom  
niet een deel der kerken, maar alle kerken  
bevredigen kan.

Daartoe ga het gebod op tot Hem, wiens  
Geest alleen wijsheid schenken kan aan onze  
Synode, en in wiens hand de harten der  
mensen zijn als waterbekken.

### Moed.

Het openingswoord, waarmede Prof. Wol-  
tjer de vergadering van Christelijk Nationaal  
inleidde, verdient de ernstige behartig-  
ing van ieder die met het onderwijs zich  
bezigt houdt.

Nu het jaarverslag van Christelijk Natio-  
naal deze rede in extenso mededeelde, ont-  
leenen wij aan dit openingswoord, wat Prof.  
Woltjer zeide van den moed der overtuiging,  
die van elk onderwijzer geëischt wordt:

Er is zooveel in ons en om ons, dat tracht  
het ideaal naar beneden te halen of het streven  
naar het ideaal te verlammen. Traagheid en  
gemakzucht drijven naar een bleekzuchtig con-  
servatisme. De zaak loopt nu eenmaal vrij goed,  
zegt men, laat het nu maar zoo blijven, men  
kan in deze wereld toch de dingen nooit krijgen,  
zoodat ze wel zouden moeten wezen. Het gevaar  
van aldus te redeneeren neemt in den regel toe  
met het klimmen der jaren. Maar M. H. zóó  
wordt de Vrije school niet gediend, dat is het  
niet wat de dienst des Heeren van ons vraagt.  
„Zijt niet traag in het benaastigen. Zijt vurig  
van geest,” roept de heilige Apostel ons toe.  
Wie waarlijk geloofd dat de Vrije school in haar  
wezen door Gods wil is bepaald, en tot de ken-  
nis van dat wezen enigszins is doorgedrongen,  
die zal voor haar wezen en welwezen ijveren en  
strijden met den moed eener heilige overtuiging,  
die zal door dat geloof de kracht vernieuwen,  
die slappe handen versterken, de struikelende knien  
vast stellen.

Zij die gelooven haasten niet. Wie een plan  
tasbeeld najaagt is onrustig, jaagt er roekeloos  
op los, meent dat hij het nu grijpen moet of  
noot, en zinkt weldra uitgeput neder. Wie  
echter geloofd dat zijn God en Vader, de  
eewige Schepper, door Wiens wil alle dingen,  
zienlijke en onzienlijke, naar hun wezen zijn en  
geschapen zijn, ook de idee der school heeft  
bepaald, die jaagt naar het ideaal, of hij het  
grijpen mocht, omdat hij er door gegrepen is.

Moed heeft hij, die de Vrije school dient,  
noodig tegen over zooveel als door baatucht  
gedreven haar schade doen. Vader A. meent  
dat zijn zaak wel over kan gaan en komt bij  
den onderwijzer, die het anders en beter insiet  
met de dreiging, dat hij zijn jongen van de school  
zal nemen. Moeder B. tracht met des onderwij-  
zers kalf te ploegen om voor haar dochtterje  
meer toegankelijkheid te verkrijgen dan oorbear  
is. Nu eens is het een klasseonderwijzer, dien  
men, door hem een beter getuigschrift te geven  
dan hem toekomt, gaarne aan een ander wil  
overdoen, dan komt weer een vriend met eene  
aanbeveling die niet in den haak is, straks vraagt  
een hooger geplaatst in staat of maatschappij  
wat niet met het wezenlijk belang der school  
overeenkomt. Steeds is er zedelijke moed noodig  
om tegen al dergelijke verzoeken, die een ieder  
Uwer uit zijne ervaring gemakkelijk vermeerdere  
kan, onwrikbaar het waarachtig belang der  
Vrije school te handhaven.

Ik noemde daar zoo even het trage conserva-  
tisme dat bestreden moet worden; meer moed  
echter is er noodig om in te gaan tegen velerlei  
mode van den dag op het gebied van school en  
onderwijs. Zoo licht worden paedagogische ket-  
tingen bedektelijk ingevoerd! Hoe velen zijn er  
bijv. niet, welke in Herbaris paedagogiek, die  
op een geheel verkeerd psychologischen grond-  
slag rust, de hoogste wijsheid zien, omdat zij in  
vele Dutchsche scholen en boeken gevolgd wordt  
en aanbevolen. Hoe weinig hebben den moed  
om hier ernstig te onderzoeken wat er ondanks  
den verkeerdten grondslag goed mag zijn in

Herbaris leer, om te overwegen of en hoe da  
goede bij ons kan worden toegepast, maar ook  
om, tegen eene zoogenoemd wetenschappelijke  
strooming in, wel bewust te verwerpen wat ver-  
keerd is.

Moed, zedelijke moed, wordt er vereischt om  
de Vrije Christelijke school te houden bij de  
eenvoudigheid en zuiverheid van Gods Woord.  
De stroom is zoo breed en machtig van hen,  
die het gezag van dat Woord, openlijk of be-  
dektelijk, ondermijnen, ‘t zij met de wapenen  
eener schijnbaar kritische wetenschap of wel  
met eene ethische vroomheid, die meent het  
ook zonder een Bijbel op de school nog wel  
te kunnen stellen, als er maar een stil getuigenis  
des harten is, of ook door de nooden van dit  
tijdelijke leven een overwicht te geven boven  
het eene noodig.

Wie tegenover dien stroom niet stand duift  
houden met het eene woord: „er staat geschre-  
ven,” die kan geen trouw dienaar zijn van de  
Vrije Christelijke school.

Het is goed, dat Prof. Woltjer op deze  
zedelijke eischen den nadruk legde.

De school is er in de eerste plaats, om  
het kind op te voeden. En opvoeden kan  
alleen een onderwijzer, die zelf een man  
van een hoog zedelijk karakter is, een man  
van moed en van heiligen levensernst.

### Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij den ondergeteekende en in  
hartelijken dank ontvangen: Van den heer  
W. Visser te Dronrijp f 2.04; Van Ds. H.  
Lange te Gaastmeer, deel der collecte f 2.19.  
D. HULLEMAN,

Kootwijk. Penningmeester.

### Uit de Pers.

Voldaanheid over eigen arbeid voegt den  
Christen niet. Ook onze beste werken blijven  
onvolmaakt.

Maar tegenover de wel wat pessimistische  
beschouwingen, die in sommige bladen over  
de Vrije Universiteit en haar gering aantal  
hoogleraren werden gehouden, mag toch wel  
eens een andere stem bekluisd, die van gansch  
onverachtelijke zijde komt, en waaruit eenige meer-  
dere waardeering spreekt.

In een ingezonden artikel in *De Tijd*, het hoofd-  
orgaan der Roomschen in ons land, wordt in  
verband met het plan om een Roomsche Uni-  
versiteit te stichten, het volgende over de Vrije  
Universiteit geschreven:

Aan de Vrije Universiteit hebben de faculteiten  
van rechten en letteren niet een klein leeraars-  
personeel, maar een zeer klein (veel kleiner dan  
wij zullen kunnen stellen), en toch speelt een  
student in de klassieke letteren het klaar een paar  
maanden vóór zijn candidaats aan de Vrije het  
candidaats aan de Gemeentelijke Universiteit af te  
leggen; toch verkrijgt de heer Rutgers, jurist der  
Vrije, eene eervolle vermelding voor de oplossing  
eener leidsche prijsvraag; toch promoveeren de  
studenten der Vrije op proefschriften, die in geen  
enkel opzicht bij die der andere Universiteiten  
achterstaan; ja, ze vaak in belangrijke over-  
treffen; toch wordt Dr. Woltjer onder-voorzitter  
van het groter philologencongres en geniet de  
eer, bij aanwezigheid van Prof. Speijer, inleider van  
het debat over het hoofdthema gekozen te worden;  
toch noemt prof. Blok, wanneer hij Woltjer's jong-  
ste retro-actieve rede naast de inaugurale reden van  
twee openbare hoogleraren bespreekt, deze „de  
rijke en diepninnige” (*Onze Eeuw*, Dec. 1901).  
Over de talen van een tweetal andere oud-  
hoogleraren, die het tot minister van Binnenland-  
ske Zaken brachten, behoeft niet gesproken te  
worden, zij worden door vriend en vijand erkend.  
Mijnheer de redacteur, de Vrije Universiteit heeft  
een gred gedeelte van de overwinning ook op  
electoraal gebied der christelijke partijen op haar  
credite; zij is een krachtige hefboom voor het  
christelijk volk gewest; zij mag den Katholiken  
als opwekkend, niet als afschrikwekkend voorbeeld  
gesteld worden. Zij leverde niet „shalt werk”, maar  
reeds de helft van het werk!

Aan haar ons eeregalaat!

Onze vrienden wijzen ons meest op onze  
feiten. We zijn er hun dankbaar voor. Maar  
wanneer ze daarbij soms in den toonaard der  
wanhoop vervallen, kan zulk een woord van een  
tegenstander onzer Gereformeerde beginselen  
toch toonen, dat men buitenaf over den invloed  
en betekenis onzer Hoogeschool wel eenigszins